

Les 1

Verwaarloos je creatieve kant niet

“Ik wilde vroeger graag piano leren spelen, maar dat kon niet omdat we daar thuis niet genoeg geld voor hadden. Later, toen ik volwassen was, ben ik het alsnog gaan leren en ik weet nog dat mijn pianoleraar zei: ‘Ga door en laat het nooit los. Want als je het loslaat, gaat het mis.’ En inderdaad: toen ik een jaar in de Tweede Kamer zat, kreeg ik een burn-out. Dat kwam natuurlijk niet alleen doordat ik geen piano meer speelde, maar wel doordat ik alleen maar werkte en niet meer creatief was.

Er is altijd veel meer werk dan je aankunt. Ik merk het nu ik geen Kamerlid meer ben ook weer: ik moet keuzes maken en kan niet overal ja tegen zeggen. De verleiding is groot om dan tóch nog even dat ene klusje erbij te doen en voordat je het weet zit je 's avonds op de bank met niet één of twee, maar met vijftientig dingen in je hoofd. En ben je niet alleen tijdens het boodschappen doen aan het bellen voor je werk, maar ook tijdens het koken. Reserveer je geen tijd meer voor je hobby's, dan ga je te ver: dan snoep je steeds meer af van de tijd die je over hebt om creatief te zijn. Wat ik het liefste doe, is beeldhouwen. En daar moet ik tijd voor maken: ik moet naar mijn atelier, ik moet me omkleden, ik word vies, ik moet daarna kunnen douchen en me weer omkleden – idealiter ben ik een hele dag bezig. En als ik dat maar één keer in de maand kan doen, is dat eigenlijk te weinig: wanneer ik iets maak, raakt mijn hoofd weer in balans. Wat ik het ergste vond tijdens mijn burn-out, is dat ik bang was dat ik geen tijd meer zou krijgen. Dat ik gek zou worden of dood zou gaan en niet meer de beelden zou kunnen maken die ik graag had willen maken. En dat ik zo niets van mezelf had kunnen achterlaten.”

Les 2

Laat je niet leiden door angst

“Als kind was ik voor alles bang. Totdat ik op mijn vijftiende dacht: zo kan ik gewoon niet leven, ik moet het juist leuk gaan vinden om die angst te overwinnen. Daardoor ben ik veel dingen gaan doen waarvan andere mensen zeiden dat ik ze beter niet kon doen. Liften, alleen op reis gaan naar Indonesië, In-



dia, Iran. Er is gewoon niet zo veel om bang voor te zijn. Veel situaties waar mensen bang voor zijn, zijn feitelijk niet echt bedreigend. Bedreigend is een boos iemand met een mes tegenover je, maar niet een leidinggevende die veel te zeggen heeft en niet van tegenspraak gediend is.

Toen ik me in 2015 kandidaat stelde voor het voorzitterschap van de SP, was dat natuurlijk een spannende stap omdat er al lang een beslissing was genomen over wie Jan Marijnissen moest opvolgen, en mijn kandidatuur niet met open armen werd ontvangen. Ik had graag de stap gemaakt om na negen jaar in de Kamer partijvoorzitter te worden. En toen dat niet doorging, kon ik rustig beslissen of ik als Kamerlid nog vier jaar door wilde. Maar ik zag mezelf niet nog eens vier

jaar op dezelfde manier oppositie voeren – hoe jammer het ook is dat er in de politiek te weinig vrouwen op voorname posities zitten.”

Les 3

Het is een mannenwereld

“Ik zie zo veel om me heen dat mensen, ook vrouwen, kritischer zijn richting vrouwen: er wordt minder goed naar ze geluisterd en ze worden sneller onderschat dan mannen. Vooral in de Kamer vond ik het confronterend om te merken dat het moeilijker is om serieus genomen te worden en al gauw ge-